

## CHAUCEROVA ŽENA OD BATHA

U šarenoj povorci hodočasnika koji su rano ujutro, jednog travanj-  
skog dana, napustili London i krenuli na hodočašće u Canterbury, u ve-  
seli i slikoviti Kent, posebnu pažnju privlači Žena od Batha. Ova  
figura koja,

*na tromu konju lagano se klima,  
zavita velom, a lijep šešir ima  
ogroman kao kakav bojni štit,  
ogrtač dug, uz krupna bedra svit,  
i mamuze na nozi oštre dvije,*

u *Ellesmerskom*, iluminiranom rukopisu *Priča*, prikazana je s bičem u  
ruci, što u ovom slučaju predstavlja simbol dominacije, te joj u skladu  
s time sasvim pristaju mamuze. Ona je utjelovljeni vrhunac ženskog  
ljubavnog iskustva, tipičan predstavnik primarnih, iskonskih instinkta u  
žene, istovremeno i individualizirani karakter, i tip, *persona dramatis* ove  
velike Chaucerove »ljudske komedije«.

*Prologom Žene od Batha* Chaucer otvara svoju dugačku raspravu  
o braku. Taj istančani poznavalac ljudskih karaktera posegnuo je za  
ovom temom shvaćajući vrlo dobro svu njenu životnu, općeljudsku i sve-  
vremenu važnost. Poučen vlastitim iskustvom u braku s *Phillippom*  
*de Roet*, na koju najvjerojatnije aludira u djelu *The House of Fame*,  
(gdje boju njena glasa, kada ga ujutro budi, uspoređuje s glasom orla),  
Chaucer se poziva na svu dotadašnju poznatu mu literaturu koja se bavi  
tim predmetom, citira *Bibliju*, *Salamuna*, *Ars amandi*, *Sv. Pavla*,  
*Theophrastusa* i *Valeriusa*, briljantnu satiru koju je negdje oko 1200. go-  
dine kompilirao *Walter Map* i koja sadrži: *Epistolu Valerii ad Ru-*  
*finum de non ducendo uxore*, spomenutoga *Mapa*, *Theophrastov*  
*Liber de nuptiis* i *Epistolu adversis Iovinianum* *Sv. Jeronima*, ci-  
tira *Tetrullijanovu* raspravu *De exhortatione castratis, de mono-*  
*gamia, et de pudicitia*, a oslanja se, zapravo, najviše na *Miroir de Ma-*  
*riage* *Eustachea Deschamps*a, da bi na usta svoje rumene, na-  
gluhe i nezasitne *Alison*, stavio onu svakako aktualnu tezu da žena,

usprkos općevladajućem načelu kako muž ima biti gospodar svoje žene, ne vrijedi mnogo ako ga ne »stavi pod svoju papuču«,

*moraš reć: ženo, gdje god hoćeš idi,  
uživaj, neću priče slušat ja,*

i tako se ironično i prividno stavlja na stranu žene boreći se istovremeno za ista ona prava i slobode koja će kasnije naći svoj odjek u mnogim Shakespeareovim komadima i likovima, i razotkrivajući svu infernalnost i licemjerje bračnoga i društvenoga života.

Pričajući nam priču o pet brakova Žene od Batha, Chaucer najprije vodi teološku — moralističku raspravu koja se sva da svesti na tvrdnju da nevinost, koju Crkva toliko slavi, od nas nitko, pa čak ni sam Krist, ne traži, premda je ona idealno stanje za onoga tko je prihvaća, i da su nam tijela data na vlastitu upotrebu,

*u kakvu svrhu, kažite mi, dani  
nama su naši rasplodni organi  
i s kakvim ciljem stvoreno je tijelo?  
Ujerujte, nije ni za što, zacijslo.  
Nek kaže tko god, i nek turdi tamo,  
da stvoreni su da nam služe samo  
za mokrenje, da stvarce što nas krase  
služe, da tko je muž, tko žena, zna se,  
i ničem drugom. — Kažete li ne!  
Iskustvo zna da nije to baš sve,*

pa tako prirodni zakon,

*onakva kakvu stvorio me Bog  
ostat ću, više ne tražim od tog.  
Ko žena ja ću rabić svoju spravu  
slobodno, sve na svoga Tvorca slavu,*

kao kasnije Shakespeare u svome *Izgubljenom ljubavnom trudu*, na primjer, suprotstavlja i pretpostavlja nametnutome. U tome, kao i u cijelome njegovom djelu, odzvanja onaj karakteristični i neodoljivi renesansni zov za uživanjem života, ovoga tu, i sad:

*Škrti su oni što zabranit téže  
da čovjek svoju svijetlu ne uždeže;  
neba mi, neće svjetlosti im falit.  
Ako je imaš, ne treba se žalit.*

Zatim nam reda intimne i indiskretne sličice iz bračnoga života u kojima prepoznajemo sve one klasične situacije života u dvoje (odnosno u troje), što ih susrećemo već u najstarijim srednjovjekovnim kronikama kakva je ona starofrancuska satira od nepoznata pisca što nosi ciničan naslov *Petnaest bračnih radosti*, pa zatim *Decameron*, sve tamo do *Pričica Janeza Svetokriškoga* i ovih naših suvremenih dana, a u središtu su im uvijek bujne i vatrene žene, stari i škrti, inkrepiti muževi rogonje, i mladi prčeviti ljubavnici, trik i prevara, naivnost i lukavstvo, zlato i taština, strast i ljubomora, ljubav i blud.

*Napadah muža ja za žene mnoge,  
kad se slab jedva dizao na noge.  
Ipak mu srcu drago bje, jer tako  
on smatrao je da za nj marim jako!  
Kleh se da zato idem vani noću  
što žene s kojim spi uhodit hoću.*

—————  
*U krevetu ne stojim ni tren duže  
ako se mužu ruke na me pruže.  
Trebalo da prije otkup meni da;  
tad ludosti mu činit pustim ja.*

Chaucer nas je snabdio vrlo preciznim podacima o svojoj gospođi Alison. Iz *Generalnoga prologa Canterburyjskim pričama* saznajemo da je nagluha (iz njenog *Prologa* vidimo i zašto), da je mnogo putovala, da je razmaknutih zubā, da se u društvu uvijek šali i smije, pa bi se moglo pomisliti da je pred sobom imao određenu osobu, neku konkretnu ženu iz Batha koju je sam poznavao, ili koja je bila opće poznata. Ipak najviše podataka o njoj samoj saznajemo iz *Uvoda* koji prethodi njevoj *Priči*, pa portret iz *Generalnoga prologa* možemo shvatiti samo kao skicu koju Chaucer sada nadopunja vrlo preciznim astrološkim podacima koji idu i do najintimnijih detalja. Ona sama kaže:

*Po čuvstvima sam Venerina sva  
stvarno, dok srcem Marsova sam ja.  
Venera strast mi dala je i blud,  
a Mars mi dade moju smjelu čud.  
Moj znak je Bik, u kojemu Mars vlada.  
Uaj, vaj! zar ljubav grijeh je, reci sada!  
Svoj nagon uvijek slijedila sam stog  
po djelovanju ovog zvijezda svog;*

—————  
*i Marsov znak na licu imam pritom,  
i još na jednom drugom mjestu skritom.*

Prema Ionnesu Taisnieru i njegovu djelu *Absolutissimae chyromantiae libri octo, in quibus quicquid ad chyromantiae, physognomiae, et naturalis astrologiae perfectionem spectat, continentur*, iz godine 1563. kako navodi Walter Clyde Curry, njen horoskop bi izgledao ovako: u času njena rođenja Bik se diže na istoku, Aquarius se otkriva *in medio coeli*, Škorpion na zapadu, i Lav *in imo coeli*. Bik indicira marljivu, bistru i energičnu osobu, Aquarius joj osigurava uspjeh u javnim poslovima i stvarima koje imaju veze s vodom, Škorpion donosi oštroumnost (žena rođena pod njegovim utjecajem bit će lišena svoga muža), Lav osigurava mogućnost prisvajanja nekog nasljeđa. Ako ovome svemu dodamo činjenicu da znakom Bika dominira Venera koja je uvijek vjesnik bludne i lascivne naravi, o čemu svjedoče i razmaknuti zubi Žene od Batha, te da je zasjenjena zlim utjecajem Marsa čiju djecu odlikuje razdražljivost i prkosna ćud, pred sobom imamo potpunu, uvjerljivu ljudsku figuru koja na licu nosi *Marsov znak*. Mars, prema fiziognomistima, svoj znak najčešće ostavlja s desne strane, i on je crven ili grimizan poput kapljice vina. Ukoliko je to bradavica ona je boje jagode ili trešnje. Kako svaki znak na licu ima svoj odgovarajući duplikat na tijelu, može se pretpostaviti da jednak takav znak Alice ime na venerinom brijesku. I tako o njoj znamo gotovo sve.

Žena od Batha rođena je u travnju, upravo u vrijeme kada počinju Chaucerove *Canterburyjske priče*, i ta je činjenica nedvojbeno u vezi s *phalicismom* uvodnih stihova *Generalnog prologa Priča*, gdje muški Travanj oploduje ženski Ožujak (*when that Aprille with his shoures soote / the droghte of March hath perced to the roote*), i ta simbolika, vezana uz dolazak proljeća, vrlo je stara i zatičemo je već u Eshila, Euripida, Lukrecija i Vergilija.

Moglo bi se u neku ruku, prema svemu, zaključiti da je Chaucer u ovom slučaju imao pred očima lik neke konkretne žene, tragičan pomalo po svome poredodređenju, premda je, čini se, prirodnije pomisliti da je ovaj vrsni poznavalac astrologije za svoju Ženu od Batha konstruirao upravo takav horoskop (računajući na adekvatno znanje svojih suvremenika), kako bi joj pridodao ove željene, gore već spomenute osobine, i tako na njena usta, na njen beskrupulozni, lajavi jezik, stavio svoju dvosmislenu tezu. Ako je to tako, ako je ova vatrena »sufražetkinja« iz 14. stoljeća njegova *port parole*, onda je to najjasnije tamo gdje ispod njenih riječi na površinu probija iskreni i sjetni glas već pomalo ostarjelog Geoffreya Chaucera:

*Kriste moj! kad se samo sjetim toga,  
mladosti svoje i veselja svoga,  
negdje me u dnu duše dirne sve to.*

*Danas mi srcu godi što sam, eto,  
proživjela u svoje vrijeme bar.  
Al starost, joj! što truže svaku stvar,  
ljepotu mi je uzela i snagu.  
Neka je, zbogom! Neka ide k vrugu!  
Prošao cvijet je, nemam što tu dodat,  
mrve što bolje znam sad moram prodat,*

koji se tako približava suvremenom egzistencijalističkom shvaćanju da najveće zlo nije smrt nego starenje.

Ali pustimo da nas žena (od Batha), uvede sama u svoju ložnicu.

*Luko Paljetak*